

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 132 Eleştirel Düşünme

3. HAFTA:

Eleştirel Düşünme Becerileri ve Eleştirel Düşünme Eğilimi:

Eleştirel olarak düşünmenin sağlanabilmesi için gerekli becerileri şöyle listeleyebiliriz:

- Argüman, iddia ve kanıtları analiz edebilmek
- Tümdengelimsel ve tümevarımsal akıl yürütmeleri kullanarak çıkarım yapabilmek
- Değerlendirme ve yorumlama yapabilmek
- Rasyonel kararlar verebilmek
- Problemleri belirgin hale getirebilmek için soru sorabilmek
- Terimleri tanımlayabilmek ve örtük varsayımları teşhis edebilmek

Bunlar bir bakıma formel mantık bilgisini gerektirirler.

Bunlardan ayrı olan eleştirel düşünme eğilimleri ise şöyle listelenebilir;

- açık fikirli olmak
- tarafsız olmak
- araştırmaya istekli olmak
- esnek olmak
- bilgilenme arayışında ve farklı bakış açılarını anlama çabası içinde olmak

İşte söz konusu eleştirel düşünme eğilimleri, hangi özelliklere sahip olan insanların eleştirel düşünme becerilerini kullanmaya istekli ve yatkın olduğu meselesini gündeme getirir. Bu anlamda eleştirel bir ruha (critical spirit) sahip olmak, derinlere inen bir meraklılığı, zihinsel

bir çaba harcamaya olan hevesi, akla olan inancı ve güvenilir bilgiye olan bir arzuyu ifade etmektedir.

Örneğin eleştirel düşünmenin gerektirdiği kognitif becerilere sahip olup da bunları uygulamayan ya da kullanmayan kişileri, güçlü birer eleştirel düşünür olarak görmemiz olanaklı değildir. Gerçi bu becerileri kazandıktan sonra, düşünmemeye karar veren ya da bunları kullanmayan birisini hayal etmek biraz zor olabilir. Ancak öyle durumlar söz konusu olabilir ki, bunlar hiç de az rastlanan durumlar değildir, insanların bu becerileri körelebilir. Bu durumlar insanların çok yorulduğu, zihinsel olarak çok gevşediği ya da belli nedenlerden dolayı korktuğu koşullarda ortaya çıkabilir; çünkü insanlar düşünen makineler değildir. Tam da bu noktada, belirli tutumlar olarak eleştirel düşünme eğilimleri önem kazanmaktadır.

Bu eğilimler şu türden yatkınlıkları da içermektedir:

- neye inanacağına, ne yapacağına ve ne düşüneceğine dair karar verme cesaretini gösterme
- alternatifleri ve farklı görüşleri göz önünde bulundurma noktasında esnek olma, akıl yürütme becerilerini kullanma konusunda kendine güvenme
- akıl yürütürken duygusal olarak taraflı davranmama
- kendi önyargıları ve benmerkezci yönelimleri konusunda dürüst olma
- yargıda bulunurken ya da yargılarını değiştirirken tedbirli ve özenli olma
- başka insanların iddia ve görüşlerini anlama çabasında samimi olma gibi.

Bu doğrultuda eleştirel olarak düşünmenin gerektirdiği bilgilere formel olarak sahip olan, ancak bunu yapmayı bir şekilde seçmeyen ya da başaramayan kişi, eleştirel bir düşünür olarak sayılamayacaktır. Dolayısıyla bu türden kişisel özelliklere sahip olmak ile mantıksal akıl yürütme ilkelerine ilişkin bilgiyi kullanma doğrultusunda belirli düzeyde bir beceriye sahip olmak arasında bir seçim yapmak durumunda olsak, ilkinin seçmemiz daha anlamlı olacaktır.

Peki o halde en güçlü argümanlar bile neden her zaman herkesi ikna etmeyi sağlayamaz?

- Argüman yanlış anlaşılabilir.
- Öncüllerden (gerekçelerden) birisine körlemesine inanılıyor olabilir.
- İnsanoğlu her zaman rasyonel değildir.